

“Estatu Islamikoak eta Turkiak mentalitate atzerakoi eta patriarkal bera dute”

Rawda Hasan, Nariman Evdike eta Manal Mohammed kurduak Siriako Iparralde eta Ekialdeko Autoadministrazioko ordezkariak abenduan Euskal Herrian egon ziren, Suargi elkartearen eskutik. Durangoko Azoka, Eusko Legebiltzarra edota Nafarroako Parlamentua bisitatu zituzten ideiak trukatzeko eta euren mezua zabaltzeko.

 AITOR ASPURU

Nolakoa zen kultura kurduaren egoera Sirian iraultza baino lehen, hau da, Baxar Al Assaden erregimenean?

Rawda Hasan: Oro har hitz egin behar da, ez soilik kultura kurdua. Mesopotamiako askotariko kulturak debekatuta zeuden: armeniarra, zirkasiarra, kurdua eta bes-telako herrienak. Antzinako hizkuntzak desagertu dira eta hori gerta ez dadin, 2012ko iraultzaren ostean, erakundeak sortu ditugu kultura adierazpenak babesteko eta horien barruan erabateko garrantzia eman diegu hizkuntzei.

Berez, Siriako Ipar eta Ekialdeko Autoadministrazioaren hizkuntza ofizialak arabiera, kurduera eta asiriera dira eta kurdueraren eta asirieraren defentsarako erakundeak sortu ditugu. Hezkuntza sisteman irakasten dira.

Jende nagusi askok kurduera galtzearen eta horretarako abiatu ditugu ekimenak. 2014tik aurrera apustua egin dugu kurduera indartzeko eta bederatzi zentro ireki ditugu. Kultura asiriarreko zentroak ere zabaldu ditugu.

Kulturari dagokionez, iraultza aurretik zeuden idazle guztiak batzen saiatu gara. Baxar Al Assaden gobernuaren menpe, debekatua zuten euren testuak argitaratzea eta horregatik askok erbeste bidea hartu zuten.

Musikaren esparruan, esaterako, 1990eko hamarkadan abeslari kurdu asko zegoen, baina ezin zituzten euren kaseteak banatu Sirian. Edonola ere, debeku bera zegoen Turkian edo Iranen, euren helburua baitzen estatu-nazioa sendotzea, euren lurralde barruan dau den beste herriak isilduta.

Zein da Intelktualen eta Idazleen Batasunaren lana?

Nariman Evdike: Iraultza baino lehen, idazteko kurduera erabiltzen zutenek bi aukera zituzten: horri uko egitea ala atxiloketa. Gauza bera gertatzen zitzairen herri kurduari buruz arabieraz idazten zutenei. Gure helburuetako bat da argitaratu gabeko testu horiek guztiak biltzea. Lanak, hortaz, bi ardatz ditu. Siria barruan edo erbestean zeuden idazleen testuak batu, batzuk 1990eko hamarkadan baino lehen idatzi baitziren, eta argitaratzea.

Beste xede bat da egun idazten ari diren lagun guztiak babestea. Gure lurraldea, Kurdistan, beti alboratu dute gobernuek garapen ekonomiko edo kulturalari dagokionez, estatu batean zein bestean. Horregatik da hain garrantzitsua guretzat kurdueraz argitaratzea, idazleei au-

kera ematea horretarako, hizkuntzaren garapenean parte har dezaten.

Horrez gain, itzulpengintza batzordeak sortu ditugu beste herrialdeetako testuak, europarrak ere, kurdueraz edo arabieraz eskuragarri egon daitezen.

Badago beste batzorde bat iraultzaren testu guztiak dokumentatzeko eta gordetzeko. Gure argitaletxea dugu; Shelter. Inprimategi handia daukagu. Badugu beste argitaletxe bat ere, zeinaren eginkizuna den kurduei buruz agertutako testuak itzuli eta argitaratzea. Liburutegiak irekitzen ari gara eta ahalegin handia egiten ari gara kurduerazko testuak arabierara itzultzeko.

Nolakoa zen emakumeen egoera iraultza baino lehen eta nolakoa da orain?

Manal Mohammed: Iraultza baino lehen emakumeek ez zuten protagonismoa gizartean. Ez soilik gehiengo kurduko lurraldean, baizik eta Siria osoan. Gehienez ere ikasteko aukera zuten, baina gero etxean geratu behar ziren. Legeak ere ez zuen laguntzen, eta gizonezkoek eskumena zuten emazteak edo familiako emakumezkoak hiltzeko, ohore arrazoiak argudiatuta. Finean, emakumeek ez zuten autodefentsarako eskubiderik.

2012ko iraultzaren ostean, emakumeak lehen lerroa pasa dira eta horregatik bilakatu da emakumeen iraultza. Hain zuzen, emakumezkoek parte hartu dute Autoadministrazioaren eraikuntzaren esparru orotan eta, bereziki, emakumeen aldeko legeak sortzen. Ezin ahaztu, jakina, YPJ (Babeserako Emakumeen Brigadak) eta Estatu Islamikoaren

kontrako borroka. Emakumeak modu aktiboan aritu dira eta hori bistakoa izan zen Rakkako askapenean.

Presidentetza bikoitzean oinarritzen da gure sistema. Ardura postu guztietan egon behar da emakumezko eta gizonezko bana, Autoadministrazioaren egitura osoan. Berdintasun kontzeptu hori gizarteko txoko orotara eraman dugu eta alderdi guztietan sustatu ditugu emakume batzarrak.

Hasieran emakume kurduak hartu zuten beren gain eginkizun hori, baina Estatu Islamikoa garaitu ostean, emakume arabiarrek ere mugimenduaren parte dira. Eurekin batera parte hartu dugu emakume arabiarren batzarren sorkuntzan, baita zenbait gutxiengo etnikorekin ere.

Emakumearen Legea sustatu duzue, baina zenbait puntu garrantzitsu – poligamiaren debekua, esaterako –, ez daude indarrean gehiengo arabiarreko lurraldeetan.

M. M.: 2014an onartu zen legea Kobane, Jazira eta Afringo kantoietan, gehiengo kurdua dutenak. Hasieran arazo ugari izan genituen gizarteak onar zezan, baina egun handia da adostasuna. Gure helburua da emakumeak esparru politiko, ekonomiko eta militarrean indartzea. Hiru eremuak ezinbestekoak dira. Adibidez, emakumea politikoki indartsua bada, baina ekonomikoki menpekota, ez da aurrerapenik egongo.

2015etik aurrera etorri ziren Tabqa, Rakka eta Deir Ez Zour gehiengo arabiarreko lurraldeen askapenak. Eremitan emakumezkoen batzarrak sustatu

ditugu, baina oraindik klanen arabeko mentalitate tribala indarrean da. Ondorioz, legea ez dute onartu. Hau da, Siriako Ipar eta Ekialdeko Autoadministrazioak legea ezarri arren, kantoiek ez dute berretsi. Oraindik eztabaidatzen ari dira.

Zer izango litzateke beharrezkoa Emakumearen Legea gune horietan ere onartzeko?

M. M.: Egungo egoera ez da onargarria eta kantoi horietako emakumezkoen batzarrek exijitu dute onartzea, hortaz, borrokak jarraitzen du.

Legeak lege, feminizidioak gertatzen dira oraindik.

M. M.: Tamalez, bereziki lurralde arabiarretan, horrelakoak gertatzen dira oraindik. Esku hartzeko modu anitzak daude, bai Emakumeen Etxearen, Autoadministrazioaren edo justizia sistemaren bitartez. Familiak salatu ala ez, guk prozesuak ireki eta legea betearazten dugu.

Siria iparraldean eta ekialdean emakumezkoen bi mehatxu handienak Estatu Islamikoa eta Turkia al dira?

M. M.: Bai, mentalitate patriarkal eta atzerakoi bera dute. Gure mugimendua eta emakumeen parte hartzea bizitza politi-

koan mehatxua da eurentzat. Daex zein Turkiako Gobernuak emakumeen kontrako erasoen parte dira. Adibidez, 2018an Turkiak Afrin inbaditu zuenean, YPJko borrokalari baten gorpua mutilatu zuten, Barin Kobanerena. 2019an Turkiak inbasioa egin zuenean Tall Abyad eta Serikaniye artean, Avrin Halaf politikariari gauza bera egin zioten, erail eta gero mutilatu. 2020ko ekainean Turkiako drone batek Kongra Starren (Emakumeen elkarteen konfederazioa) bilera bat bonbardatu zuen eta hiru kide hil zituen.

Daex-ek, bestalde, bereziki kolpatu ditu emakume arabiarrek. Shadaddiko Autoadministrazioan zeuden bi emakume hil zituzten 2020an. Aldez aurretik mehatxatu egin zituzten, baina ez zituzten euren ardurak utzi.

Autoadministrazioaren aldetik, zer izan beharko litzateke Sirian bake iraunkorra lortzeko ezinbestekoa?

R. H.: Oso zaila izango da, atzerriko hainbat indar baitago Sirian. Herrialdea geostrategikoki garrantzitsua da Errusiarentzat eta AEBentzat. Bi indar horiek akordioa lortzen badute soilik izango da posible bakea, baina errusiarren eta amerikarren helburu bakarrak euren interesak dira. Herri siriarraren aldarrikapenak eta demokrazia ez zaizkie axola.

2019an Turkiako inbasioari aurre egiteko Siriako Gobernuaren soldaduak sartu ziren zenbait tokitan, baina politikoki ez dirudi aurrerapen handirik egon denik Autoadministrazioaren eta erregimenaren artean, ezta?

R. H.: Turkiari aurre egiteko akordio militarra egon zen Erregimenarekin eta Errusiarekin, baina ez politikoki. Guk programa politikoa proposatu genion Errusiako Gobernuari. Alde militarrean gure asmoa da gure talde militarrek -Siriako Indar Demokratikoak- gobernuaren armadaren parte izatea, baina autonomiarekin. Kurdueraren ofizialtasuna ere eskatu genuen eta exijitu genuen estatuaren izen aldaketa. Orain "Siriako Arabiar Errepublikak" da eta guk "Siriako Errepublika" izatea nahi dugu. Bestelako auziak ere badaude, baina nagusia Siriako boterearen deszentralizazioarena da.

Bestalde, AEBek jarraitzen dute PKK erakunde terroristatzat jotzen, nolakoa da horiek aliatu izatea?

R. H.: Amerikako Estatu Batuekin dugun akordioa Estatu Islamikoaren kontrako borrokara mugatzen da. Bistakoa da amerikarrek akordio historikoak dituztela Turkiarekin eta ez dietela horiei uko egingo. ●